

Budgetmaterialets opbygning

Dette dokument, som kaldes de generelle bemærkninger til budgettet, indledes med Fortællingen om Aarhus og vores vision, overordnede mål for byens udvikling og værdigrundlag. I de indledende bemærkninger er de overordnede økonomiske målsætninger samt de generelle budgetforudsætninger endvidere oplyst.

Budgetmaterialet består i øvrigt af en række oversigter, som tjener forskelligt formål:

- ◆ Resultatopgørelsen viser kommunens økonomiske nøgletal: Overskud, kasseforbrug og finansiell egenkapital i en samlet oversigt.
- ◆ Hovedoversigten viser de samlede drifts- og anlægsudgifter pr. magistratsafdeling samt renteudgifter, finansforskydninger, afdrag på lån og finansiering.
- ◆ Budgetsammendraget viser de samme oplysninger, dog er drifts- og anlægsudgifterne oplyst for de respektive sektorer, som budgettet er opdelt i, og de finansielle poster er specificeret.
- ◆ Den tværgående artsoversigt viser en fordeling af kommunens udgifter og indtægter på lønninger, varekøb, tjenesteydelser, overførsler, finansudgifter og indtægter.
- ◆ Bevillingsoversigten viser de bevillinger, som byrådet giver til det aktuelle budgetår ved vedtagelsen af budgettet.
- ◆ Investeringsoversigten viser rådighedsbeløb til de anlægsarbejder, der er indeholdt i budgettet i budgetperioden. Desuden vises de forventede afholdte udgifter før 2016.
- ◆ Personaleoversigten viser det budgetterede personaleantal oplyst efter sektor.

Endelig består materialet af budgetbemærkninger for de enkelte afdelinger:

- ◆ Budgetbemærkninger: Angiver de overordnede mål og de økonomiske vilkår for kommunens forskellige serviceområder/sektorer.
- ◆ Opus: I kommunens økonomiløsning findes de budgetændringer, herunder tillægsbevillinger, der er indeholdt i budgettet i forhold til det seneste vedtagne budget.

1. Fortællingen om Aarhus og vores vision

Aarhus har en fantastisk placering ved havet og skoven. Et levende pulserende bymiljø og den smukkeste natur beliggende helt tæt på hinanden. Aarhus er en rummelig by med plads til at udfolde sig, uanset om man er ung, gammel eller børnefamilie, studerende, kunstner, etableret erhvervsvirksomhed eller iværksætter. Man kan føle sig hjemme i Aarhus.

Aarhus er "Smilets By"- uhøjtidelig og tilbagelænet, ung, optimistisk, ambitiøs og summende af liv.

I begyndelse af det nye årtusinde satte vi en vision for Aarhus, som vi stadig har som pejlemærke: *"Aarhus – en god by for alle – og en by i bevægelse"*. Visionen udtrykker det, vi sætter pris på, det vi gerne vil bevare, og det vi gerne vil udvikle.

Byen udvikler sig hurtigere og hurtigere. Vi bliver mange flere aarhusianere, vi får nye bydele, en ny skyline, nye virksomheder, nye uddannelsesinstitutioner, nye kulturinstitutioner, et supersygehus, en letbane - byen ændrer karakter. Vi bevarer de grønne åndehuller, og vi fylder dem og byrummet med liv.

Aarhus er i stigende grad primus motor for væksten i hele landsdelen - Aarhus er det kulturelle og erhvervsmæssige kraftcenter i Vestdanmark. Vi samarbejder med vores nabokommuner om erhvervsudvikling, kultur og infrastruktur. Vi skaber i fællesskab de betingelser, der tiltrækker attraktive jobs og kvalificerede medarbejdere. Vi er en by, hvor uddannelser og virksomheder skaber viden og internationalt udsyn. Vi har et universitet i verdensklasse.

Vi er en by i vækst, men vi vil bevare det gode bymiljø og den sociale sammenhængskraft i vores by. Vi vil stadig være en god by for alle med plads til forskellighed, rum til udfoldelse og åbenhed overfor omverdenen. Vi kan have brug for omsorg og en hjælpende hånd, men vi har alle noget at bidrage med. Vi vil skabe rammer for mobilitet i bredeste forstand og have en by, hvor der er plads til alle og brug for alle. Det kan vi kun gøre sammen - alle, der føler sig hjemme i Aarhus.

Udviklingen kræver noget nyt af os. Det giver os følgende vision for vores by:

Aarhus - en god by for alle

- ♦ En by med plads til at udfolde sig, hvor alle har mulighed for at tage ansvar for eget liv og udnytte egne evner. En by, hvor vi i fællesskab hjælper dem, der har brug for det. En by, hvor der er plads til forskellighed og mangfoldighed.

Aarhus - en by i bevægelse

- ♦ En by med et stærkt og nyskabende erhvervs-, kultur- og uddannelsesliv. En by, hvor nye idéer dyrkes og prøves af i utraditionelle samarbejdsformer, og hvor ny teknologi udvikles og tages i anvendelse.

Aarhus - en by med handlekraft og fællesskab

- ♦ En by i rivende udvikling, som vokser i størrelse og i betydning. En by, hvor vi tager medansvaret for hele regionens udvikling på os. En by, hvor der er udsyn og skabes relationer både nationalt og internationalt. En by med ambitioner om både vækst, bæredygtighed og sammenhængskraft. En by fuld af vilje til fornyelse. En by, hvor medborgerskab er en værdi, og hvor vi hele tiden gentænker mulighederne for at leve i og udvikle vores by i fællesskab. En by, hvor vi sammen skaber rammerne for det gode liv.

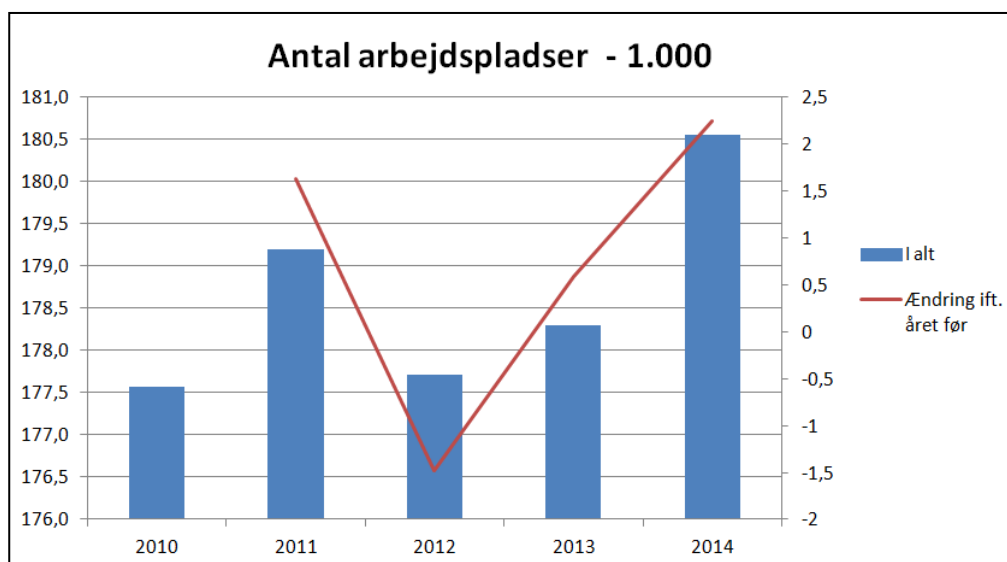
2. Mål for Aarhus

Fortællingen om Aarhus fortæller, hvad vi drømmer om for vores by. For at vi kan bringe Aarhus videre i den retning, har vi syv mål for Aarhus, der udspringer af fortællingen. De måler på, om vi er på vej i den retning, som vi gerne vil. Aarhusmålene er besluttet af byrådet, og byrådet sørger for at sætte initiativer i gang, så vi kan nå dem. Aarhusmålene omsættes blandt andet i de mål og indsatser, der er beskrevet i budgettet for kommunens forskellige arbejdsområder.

Men kommunen kan ikke gøre det alene – målene skal nås i samarbejde med alle i byen.

Vi lægger vægt på at være en handlekraftig by med grøn og bæredygtig vækst, der i stigende grad er primus motor for vækst og erhvervsudvikling i hele landsdelen. Det afspejler sig i mål om 2.000 flere arbejdspladser årligt i Aarhus frem til 2030, en BNP-vækst i Business Region Aarhus / Østjylland over landsgennemsnittet, og at Aarhus skal være CO2-neutral i 2030.

Der skal i Aarhus skabes 2.000 flere arbejdspladser årligt frem til 2030

Opgjort i 1.000 arbejdspladser primo året

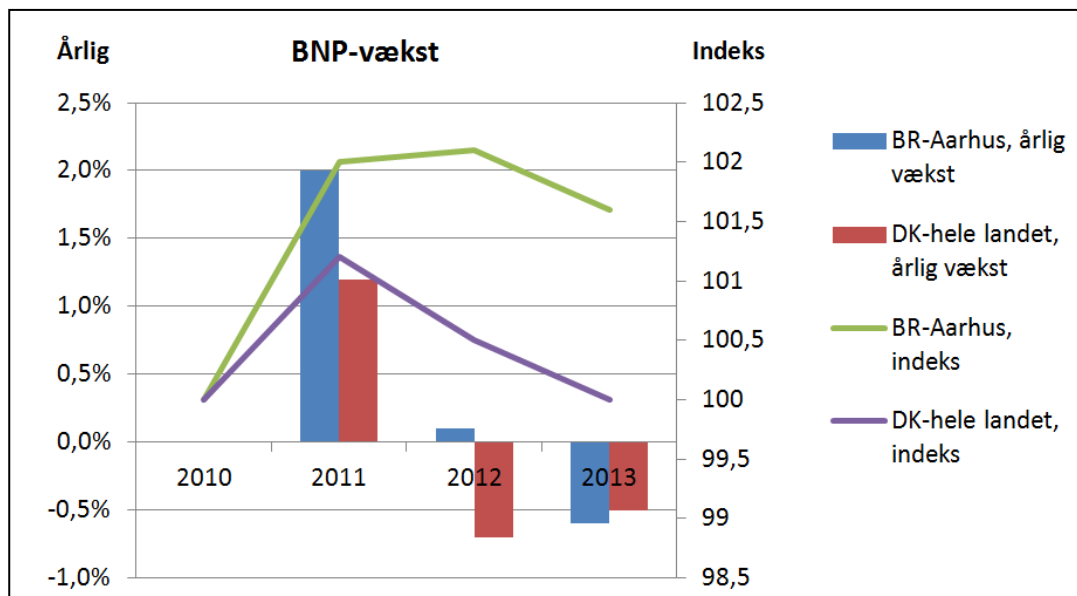
2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	.....	2030
177.575	179.201	177.715	178.306	180.550	182.550	184.550	186.550	188.550	190.550	192.550		212.550
	1.626	-1.486	591	2.244	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000		

Tal for 2014 er tal primo 2014. Tallene opgøres i 2015 pba. tal pr. november 2013

Danmarks statistik er i 2014 overgået til ny opgørelsesmetode

Tal fra 2010-2013 og frem er opgjort efter den nye opgørelsesmetode. Tal for 2015 og frem er måltal

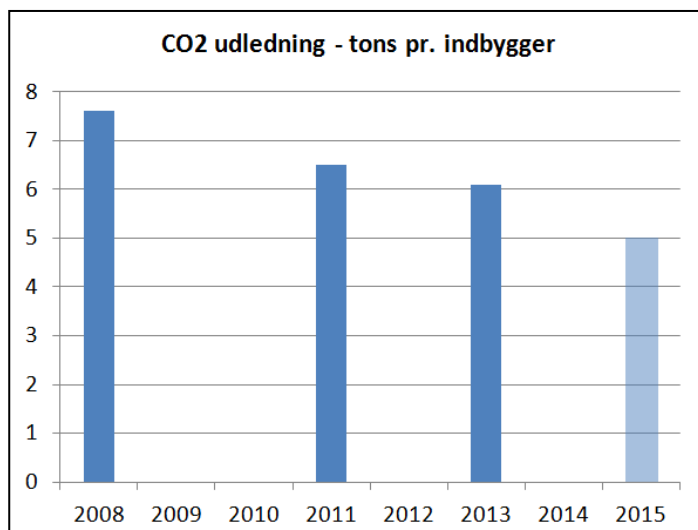
BNP-vækst i Business Region Aarhus / Østjylland skal ligge over landsgennemsnittet

	2010	2011	2012	2013
Årlig realvækst (%)				
BR-Aarhus	-	2,00%	0,10%	-0,60%
DK-hele landet	-	1,20%	-0,70%	-0,50%
Indeks (2010= indeks 100,0)				
BR-Aarhus	100	102	102,1	101,6
DK-hele landet	100	101,2	100,5	100

Tal for 2014 ikke er tilgængelige pt.

Aarhus skal være CO2-neutral i 2030

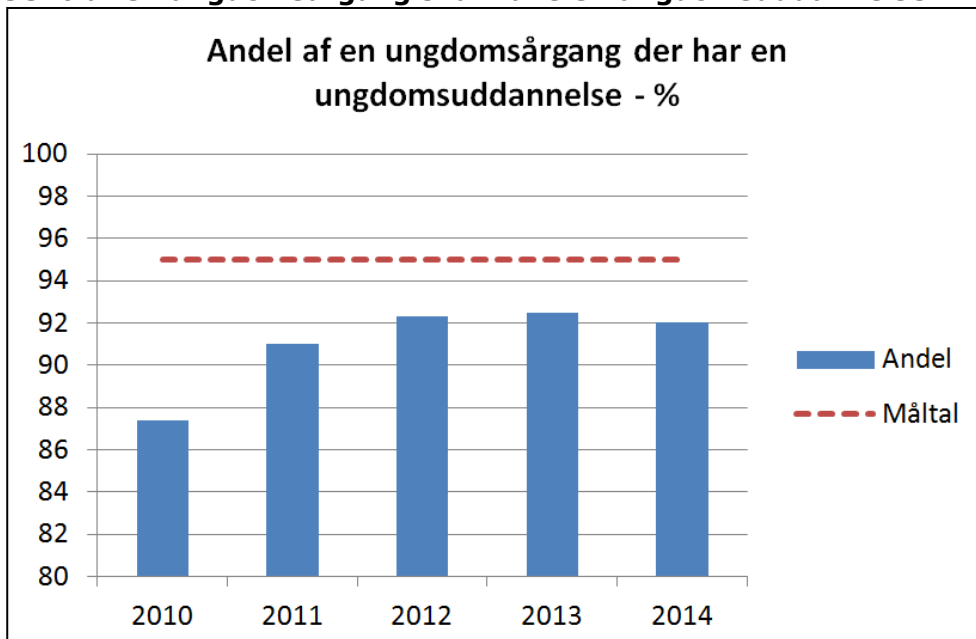
Tons CO2 pr. indbygger – udgangspunkt er 7,6 i 2008

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	.....	2030
7,6			6,5		6,1		5							0

Tal for 2015 er måltal. Måles medio 2016

Vi lægger vægt på at være en by, der har et stærkt uddannelsesliv og kvalificerede medarbejdere, attraktive jobs, og hvor der er plads til alle og brug for alle. Det afspejler sig i mål om, at 95 % af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse, og at andelen af selvforsørgende borgere skal op på landsgennemsnittet.

95% af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse

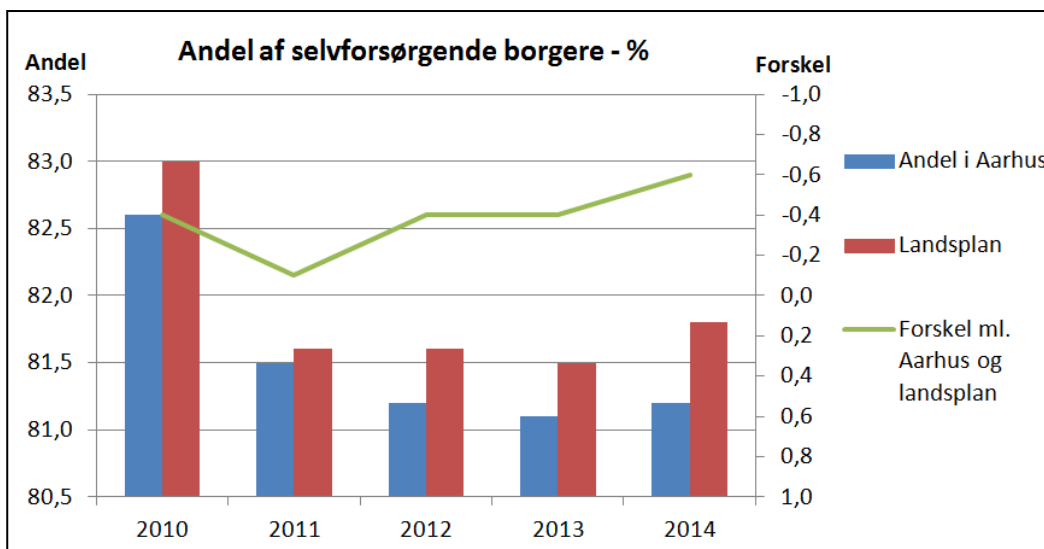

Profilmodellen: Andelen af elever, der inden for 25 år efter afsluttet 9. klasse forventes af have gennemført mindst en ungdomsuddannelses Målsætningen gælder for årgang 2013. Tal for denne årgang foreligger i sommeren 2015

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
87,4	91	92,3	92,5	92,0	95	95	95	95	95	95

Tal for 2015 og frem er måltal

Andelen af selvforsørgende borgere skal op på landsgennemsnittet

Opgjort i procentandel fuldtidspersoner af befolkningen i alderen 16-66 år ekskl. borgere på SU, modtagere af barseldagpenge, efterløn, fleksydelse og pensionister

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Andel i Aarhus	82,6 (80,5)	81,5 (80,1)	81,2 (79,8)	81,1 (79,8)	81,2						
Landsplan	83,0 (80,7)	81,6 (80,5)	81,6 (80,4)	81,5 (80,6)	81,8						
Forskel ml. Aarhus og landsplan	-0,4 (-0,3)	-0,1 (-0,4)	-0,4 (-0,7)	-0,4 (-0,8)	-0,6	-0,5 (0,65)	-0,4 (0,5)	-0,3 (0,35)	-0,2 (0,2)	-0,1 (0,1)	0 0

Tal for 2014 er tal primo 2014. Tallene opgøres i 2015 pba. tal pr. november 2013

Danmarks statistik er i 2014 overgået til ny opgørelsesmetode. Generelt har det øget andelen af selvforsørgende borgere og indsnævret forskellen ml. Aarhus og Landsplan

Tal fra tidligere opgørelsesmetode og måltal for forskel ml. Aarhus og landsplan i parentes. Tal fra 2015 og frem er måltal

Det undersøges, om det fremadrettet er muligt at opgøre tallene fra DREAM-databasen. I givet fald vil det give mere opdaterede tal

Vi lægger vægt på stadig at være en god by for alle uanset alder eller livssituation, en by med sammenhængskraft, en by der værdsætter og bygger på medborgerskab - kort sagt en by, hvor alle kan føle sig hjemme. Det afspejler sig i Aarhusmål om en høj grad af medborgerskab og Aarhus som en god by for alle.

I Aarhus har vi en høj grad af medborgerskab

Hvert eller hvert andet år vil et repræsentativt udsnit af borgere i Aarhus svare på en undersøgelse af, om de oplever en høj grad af medborgerskab i Aarhus. Undersøgelsen og dens indhold afvikles sammen med et eksternt analyseinstitut. Magistraten forelægges analysedesign forud herfor.

	2015	2016	2017	2018	2019
Andel i %					

Magistraten har i juni måned besluttet et analysedesign for undersøgelsen, der gennemføres som en temperaturmåling. Den første temperaturmåling gennemføres i oktober/november måned 2015 med afrapportering i regnskabet for 2015.

Aarhus er en god by for alle

Hvert eller hvert andet år vil et repræsentativt udsnit af borgere i Aarhus svare på en undersøgelse af, om de oplever Aarhus som en god by for alle. Undersøgelsen og dens indhold afvikles sammen med et eksternt analyseinstitut. Magistraten forelægges analysedesign forud herfor.

	2015	2016	2017	2018	2019
Andel i %					

Magistraten har i juni måned besluttet et analysedesign for undersøgelsen, der gennemføres som en temperaturmåling. Den første temperaturmåling gennemføres i oktober/november måned 2015 med afrapportering i regnskabet for 2015.

3. Aarhus Kommunes værdigrundlag

I Aarhus Kommune har vi en vision for byen og kommunens virke, ligesom vi har opstillet en lang række mål for kommunens forskellige arbejdsområder. Visionen og målene er pejlemærker for udviklingen af Aarhus.

Vi har også sat ord på de værdier, som vi prioriterer højest i Aarhus Kommune. Værdierne er overordnede og udtrykker det vi gerne vil stå for og kendes på i vores kontakt med borgere, virksomheder og andre interne og eksterne samarbejdspartnere. Der er tale om nogle ord og tanker, som vi alle kender og i vores daglige arbejde skal gøre vores bedste for at leve op til. På denne måde udgør værdierne leveregler for alle medarbejdere i Aarhus Kommune.

Kommunens værdier er:

Troværdighed - man skal kunne have tillid til os

Vi står ved det vi gør, og man kan regne med det vi siger. Vi lægger stor vægt på kvalitet og ansvarlighed og tænker i helheder og sammenhænge. Vi møder borgerne og hinanden med åbenhed.

Respekt - alle skal have en god og ordentlig behandling

Vi sætter borgeren i centrum med fokus på både rettigheder og pligter. Vi har et særligt ansvar for at sikre rummelighed og give plads til forskellighed. Vi respekterer andre menneskers ret til egne livsværdier, meninger og erfaringer.

Engagement - den enkeltes indsats gør en forskel og vi skal gøre det endnu bedre

Vi engagerer os fagligt og personligt, og vi stræber efter at gøre en forskel. Vi arbejder målrettet og resultatorienteret og forsøger hele tiden at gøre det endnu bedre. Vi er fleksible og forandringsvillige og sætter pris på nye ideer og initiativer.

4. Aarhus kommunes økonomiske politik

Byrådet har vedtaget en økonomisk politik, der definerer overordnede økonomiske mål og styringsprincipper i Aarhus Kommune.

Den økonomiske politik er vedtaget af Byrådet, og kan ændres af Byrådet, men som udgangspunkt forudsættes den at udgøre en overordnet ramme, der evalueres og eventuelt justeres i starten af en ny Byrådsperiode.

Det har selvstændig værdi, at byrådet med passende mellemrum får lejlighed til at drøfte de økonomiske målsætninger og styringsprincipper i sammenhæng, da de i høj grad er udtryk for politiske prioriteringer og afvejninger.

I nedenstående følger et uddrag af den økonomiske politik. Uddraget er koncentreret om de styringsmæssige måltal.

4.1. Mål og midler i den økonomiske politik

Måltal for den finansielle egenkapital

Aarhus Kommunes primære økonomiske styringsmål er måltallet for den finansielle egenkapital ultimo budgetperioden. Måltallet definerer råderummet i den årlige budgetlægning.

Den finansielle egenkapital opgør kommunens finansielle formue/gæld på det skattefinansierede område, og ændringerne i den finansielle egenkapital svarer til de enkelte års over-/underskud på det skattefinansierede område.

Måltallet er fastsat ud fra hensynet til omtrentlig renteneutralitet i forhold til kommunens gæld. Det er ikke hensigten at ramme et niveau, der præcist giver balance mellem renteindtægter og – udgifter, da dette afhænger af de konkrete forhold på kapitalmarkedet et givet år. Det afgørende er, at der er et veldefineret måltal at styre efter.

Med baggrund i ønsket om renteneutralitet i forhold til kommunens gæld er måltallet for kommunens gæld i udgangspunktet opgjort til -3,127 mia. kroner. Til sammenligning udgør kommunens samlede egenkapital 17,8 mia. kr. ultimo 2014.

Ændringer i måltallet kan besluttes som tekniske konsekvenser af gældssanering, større driftsfinansierede anlægsinvesteringer m.m. Forhold, der giver anledning til en teknisk justering af måltallet for finansiell egenkapital dokumenteres af Borgmesterens Afdeling.

Måltallet kan endvidere justeres som følge af politiske beslutninger om gældsafvikling, herunder i forbindelse med de årlige budgetdrøftelser.

Byrådet kan beslutte, at måltallet midlertidigt forøges med op til 200 millioner kroner som følge af fremrykning af anlægsinvesteringer. Det skal være begrundet i de økonomiske konjunkturer. Det forudsættes, at måltallet efterfølgende bliver bragt tilbage til normalt niveau.

Måltallet for den finansielle egenkapital skal oplyses i sammenhæng med Aarhus Kommunes samlede egenkapital, som siger noget om Aarhus Kommunes soliditet, og synliggøres i forbindelse med budget- og regnskabsindstillinger.

Måltal for Likviditet - kassebeholdningen

Kassekreditreglen bestemmer, at kommuners gennemsnitlige likviditet, målt over de sidste 12 måneder, til stadighed skal være positiv.

Likviditetshensynet tilsiger, at der opretholdes en tilstrækkelig beholdning til den daglige drift, der kan dække (sæson) svingninger i kommunens udgifter, samt i et rimeligt omfang til uforudsete hændelser.

I Aarhus kommune tilstræbes, at der til enhver tid er en samlet likviditet opgjort efter kassekreditreglen på minimum 4.000 kroner pr. indbygger ("det grønne område"). Når denne forudsætning er opfyldt i hele budgetperioden er likviditet ikke et selvstændigt styringsmål.

Hvis likviditeten ligger mellem 2.000 og 4.000 kroner pr. indbygger ("det gule område"), skal lånemuligheder udnyttes fuldt ud. Der kan kun i særlige situationer, efter en konkret vurdering, gennemføres driftsfinansierede anlægsinvesteringer. Forbrug af opsparing tillades kun efter en konkret vurdering.

Hvis likviditeten kommer under 2.000 kroner pr. indbygger ("det røde område"), bliver likviditetsopbygning et selvstændigt styringsmål i den økonomiske politik.

Grænsen på 4.000 kr. er fastsat ud fra en afvejning af fleksibilitet og handlemuligheder i kommunens samlede økonomi, samt en robusthed i likviditeten overfor uforudsete begivenheder – uden at der bliver for stor forsigtighed i styringen.

Måltal for driftsoverskud og anlægsniveau

Der fastlægges i forbindelse med budgetlægningen et niveau for de gennemsnitlige anlægsinvesteringer i de kommende år, og disse investeringer finansieres af et gennemsnitligt årligt overskud på driften. Måltallet angiver det driftsoverskud, der er nødvendigt for at kunne realisere det ønskede anlægsniveau.

Det ønskede anlægsniveau opgøres frem til 2023 som det niveau, der kan opgøres på baggrund af de vedtagne anlægsplaner.

Det gennemsnitlige årlige måltal i var i budgettet for 2014 på 419 mio. kr. I perioden 2014–2023 – som byrådet har vedtaget en plan for – stiger måltallet ultimo perioden til 562 mio. kr.

Det gennemsnitlige årlige måltal for perioden 2014-2019 er opgjort til 483 mio. kr.

Måltal for effektivisering og omprioritering

Ved effektivisering forstås, at der alt andet lige opnås større effekt (nytte) indenfor det budget, der politisk er fastlagt. Når der indlægges effektiviseringskrav i budgettet, er det ud fra en forudsætning om, at der kan effektiviseres så meget, at serviceniveauet opretholdes trods det reducerede budget. Effektiviseringer kan og bør således tilstræbes og realiseres uanset valg af serviceniveau.

Byrådet forventer, at der som hovedregel kan realiseres årlige effektiviseringsgevinster på 1 % om året gennem innovation, strukturændringer, ibrugtagning af ny teknologi, bedre kapacitet

tetsudnyttelse, løbende kompetenceudvikling, omlægning af arbejdsgange, nyttiggørelse af nye forskningsresultater, mere effektive indkøb og højere aftaleoverholdelse, reduceret sygefravær, bedre risikostyring, statslige effektiviseringstiltag og andre former for effektivisering.

Det er helt afgørende, at incitamentet i afdelingerne peger i den rigtige retning, når der effektiviseres. Derfor er udgangspunktet, at de konkrete gevinster, der kan opnås ved konkrete effektiviseringstiltag, forbliver i de enkelte decentraliserede budgetter, medmindre byrådet i helt særlige situationer beslutter noget andet.

Målsætningen skal ikke opfattes som et krav til det enkelte års budget for den enkelte afdeling, men er udtryk for en målsætning, der i gennemsnit over en årrække forventes indfriet for kommunen under et. Effektiviseringstiltagene forventes ikke nødvendigvis ligeligt fordelt på de enkelte afdelinger.

I budgettet for 2016 er det besluttet, at gevinsterne fra effektiviseringerne medgår til at afhjælpe besparelserne i årene 2016 til 2018.

5. Kommunens økonomiske situation

For at imødegå indtægtstab som følge af omprioriteringsbidraget, samt finansiere yderligere driftsudvidelser, har byrådet besluttet at gennemføre besparelser på 61 mio. kr. i 2016 stigen- de til 499 mio. kr. i 2019. Besparelserne findes via effektiviseringer og servicereduktioner.

Tabel 5.1. Fordeling af besparelser på effektiviseringer og servicereduktioner

	B 2016	BO 2017	BO 2018	BO 2019
- mio. kr. / I2016-priser -				
Effektiviseringer	41	129	217	217
Servicereduktioner	20	80	135	135
Afventer udmøntning				147
Besparelser i alt	61	209	352	499

Besparelserne findes i en proces, hvor direktørgruppen fremsender spareforslag til byrådet, der tager endelig stilling til disse 3. februar. Som det fremgår af tabel 5.1 besluttes det først senere, hvordan 147 mio. kr. af besparelserne i 2019 skal udmøntes.

Besparelserne er nødvendige for at opfylde de to økonomiske måltal. Jf. den økonomiske politik (se afsnit 4) er det disse måltal, der fortrinsvis styres efter i Aarhus Kommune.

Det første er overskuddet på den skattefinansierede del af driften i perioden 2014 til 2019. Gennemsnittet af dette driftsoverskud skal dække de gennemsnitlige anlægsudgifter på længere sigt. Det anlægsniveau som ønskes afholdt, er dermed måltallet for driftsoverskuddet. Dette måltal er for perioden 2014-2019 opgjort til 484 mio. kr. i årligt gennemsnit.

For det andet niveauet for den finansielle egenkapital (kommunens gældsbegreb) ved udgangen af budgetperioden. Målet er, at den finansielle egenkapital ikke må blive forværret ud over -3.530 mio. kr. ved udgangen af 2019.

Til sammenligning udgør kommunens samlede egenkapital 17.848 mio. kr. ultimo 2014.

Efter gennemførelsen af besparelserne vist i tabel 5.1 er de økonomiske nøgletal for 2016-2019 som i tabel 5.2.

Tabel 5.2. Overskud samt finansiell egenkapital

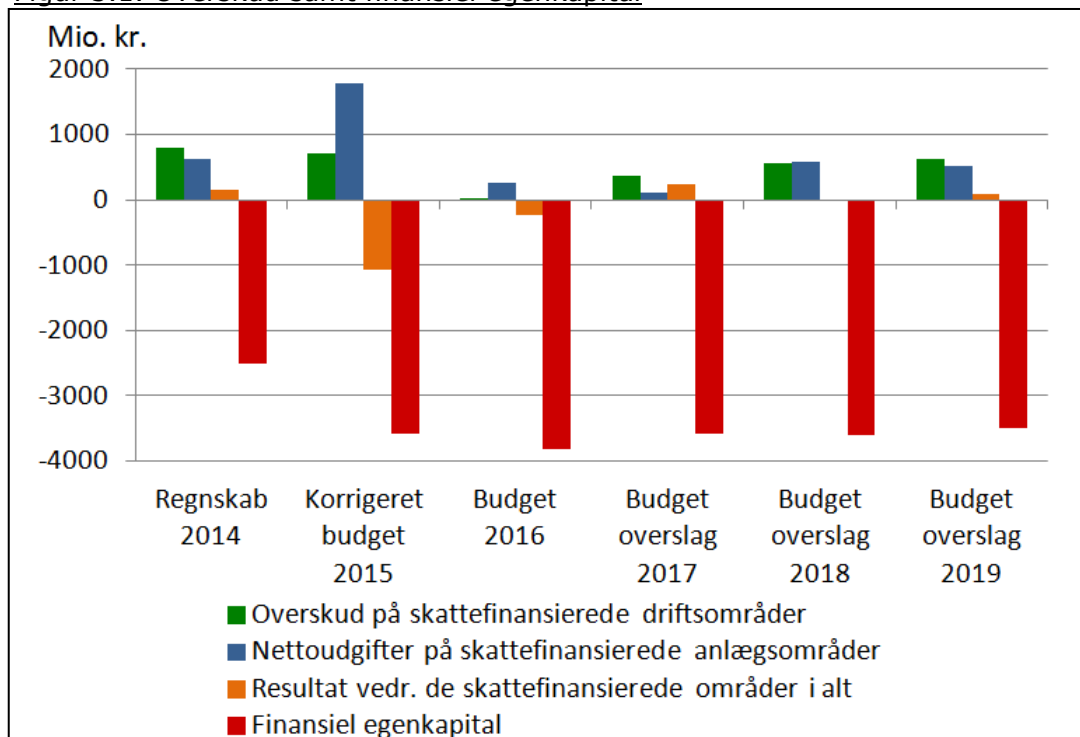
	R 2014	KB 2015	B 2016	BO 2017	BO 2018	BO 2019
- mio. kr. / løbende priser -						
Overskud på skattefinansierede driftsområder*	787	710	15	362	566	617
Nettoudgifter på skattefinansierede anlægsområder	630	1.787	253	117	586	523
Resultat vedr. de skattefinansierede områder i alt	157	-1.077	-238	245	-20	94
Finansiell egenkapital**	-2.510	-3.586	-3.824	-3.579	-3.599	-3.504
Egenkapital	17.848					

*Et overskud angives med et plus.

**En positiv finansiell egenkapital angives med et plus. Den finansielle egenkapital består af kassebeholdningen og beholdningen af pantebreve fratrukket den skattefinansierede gæld. Den skattefinansierede gæld er opgjort ekskl. gælden vedr. ældreboliger.

Det fremgår af tabel 5.2 og figur 5.1, at der er et gennemsnitligt overskud på de skattefinansierede driftsområder i perioden 2014 til 2019 på 509 mio. kr. (løbende priser).

Figur 5.1. Overskud samt finansiel egenkapital

De skattefinansierede anlægsudgifter er på 649 mio. kr. i gennemsnit i perioden 2014-2019.

Udviklingen på de skattefinansierede drifts- og anlægsområder påvirker niveauet for den finansielle egenkapital. Udviklingen i perioden 2014 til 2019 betyder, at den finansielle egenkapital ultimo 2019 vil udgøre -3.504 mio. kr.

De økonomiske nøgletal – herunder de skattefinansierede udgifter, indtægter samt kommunens over-/underskud i budgetperioden – fremgår af resultatopgørelsen i tabel 5.3.

Tabel 5.3. Resultatopgørelse. Overskud og finansiel egenkapital 2014-2019

	R2014	B2015	KB2015	B2016	BO2017	BO2018	BO2019
	-- mio. kr. / løbende priser --						
Skattefinansierede nettoudgifter:							
Drift, ekskl. "hvile i sig selv"-virksomheder (2016-priser)	18.111	18.289	17.906	19.054	18.944	18.827	18.817
Pris- og lønstigninger	-549	0	-317	0	398	780	1.171
Renter	14	22	-23	20	16	12	6
Finansielle tilskud	293	251	508	261	66	101	101
Skattefinansierede udgifter i alt	17.870	18.562	18.075	19.334	19.424	19.720	20.095
Nettoindtægter:							
Tilskud og udligning	4.268	4.315	4.315	4.289	3.828	3.780	3.580
Skatter	14.389	14.469	14.469	15.060	15.957	16.507	17.132
Indtægter i alt	18.657	18.785	18.785	19.349	19.785	20.286	20.712
Resultat (overskud) vedr. de skattefinansierede driftsområder i alt*	787	223	710	15	362	566	617
Skattefinansierede nettoanlægsudgifter:							
Anlæg, ekskl. takstfinansierede områder (2016-priser)	650	710	1.817	253	115	568	498
Pris- og lønstigninger	-20	0	-30	0	2	18	24
De skattefinansierede anlægsområder i alt	630	710	1.787	253	117	586	523
Resultat (overskud) vedr. de skattefinansierede områder i alt*	157	-488	-1.077	-238	245	-20	94
Finansiering							
Ændringer i mellemværende med takstfinansierede områder (2016-priser)	333	1.024	1.717	667	157	-27	-54
Nettodriftsoverskud vedr. ældreboliger (2016-priser)	-14	1	1	-8	-17	-15	-22
Anlægsudg. til ældreboliger (90%) (2016-priser)**	92	494	612	194	0	0	0
Pris- og lønstigninger	-12	0	-39	0	2	-3	-6
Finansforskydninger	-546	501	578	-11	-19	-26	-29
Ændringer i den langfristede gæld	109	-1.573	-1.701	-551	-200	-137	-110
Ændringer i kassebeholdning	193	-935	-2.245	-528	322	188	315
Finansiel egenkapital***	-2.510	-2.997	-3.586	-3.824	-3.579	-3.599	-3.504

* Minus angiver et underskud

** De resterende 10 % er en skattefinansieret anlægsudgift.

***En negativ finansiel egenkapital angives med et minus. Den finansielle egenkapital består af kassebeholdningen plus langfristede tilgodehavender fratrukket den skattefinansierede lang- og kortfristede gæld.

For at gøre udviklingen i årene 2016-2019 så realistisk som muligt er den finansielle egenkapital i disse år opgjort på baggrund af det korrigerede budget for 2015. I KB 2015 er der medtaget de tillægsbevillinger, som er besluttet af byrådet til og med 7. oktober 2015.

De generelle tilskud og skatteindtægterne er budgetteret ud fra aftalen om kommunernes økonomi for 2016, samt med udgangspunkt i KL's tilskudsmodel.

Skatteindtægterne er budgetteret ud fra en indkomstskatteprocent på 24,4 %, en grundskyldspromille på 24,58 ‰ for almindelige grunde og 12,3 ‰ for produktionsjord, og en dækningsafgift af erhvervsejendomme på 5,75 ‰. Forudsætningerne vedrørende skatterne gennemgås i et selvstændigt afsnit nedenfor.

De takstfinansierede områders ("hvile i sig selv"-virksomhederne; varme og affald) mellemværende med kommunen forværres samlet set med 2.362 mio. kr. fra 834 mio. kr. ultimo 2014 til 3.196 mio. kr. ved udgangen af budgetperioden.

Nettolånoptagelsen (omfattende ældreboliger, "hvile-i-sig-selv"-området, samt de skattefinansieret område) udgør ca. 1 mia. kr. i perioden 2016-2019. I dette tal indgår nettooptagelse af lån til ældreboliger, samt takstfinansierede projekter.

Set i relation til kommunens skattefinansierede gæld og den finansielle egenkapital er det dog udviklingen i netto-låntagningen på det skattefinansierede område, der er relevant. På det skattefinansierede område budgetteres der med en bruttolånoptagelse på ca. 400 mio. kr. i budgetperioden 2016-2019 under ét. Der er indarbejdet en fuld udnyttelse af lånemulighederne og dermed den størst mulige lånoptagelse af hensyn til at sikre en tilstrækkelig likviditet, herunder lånoptagelse til Aarhus Letbane.

6. Generelle budgetforudsætninger

6.1. Bolig- og befolkningsudvikling

På baggrund af det politiske mål om, at der skal bygges 50.000 nye boliger frem til år 2030 i Aarhus med plads til 75.000 flere indbyggere, forventes der etableret godt 1.000 familieboliger om året i gennemsnit i perioden 2015-2021. Hertil kommer små eller mindre boliger, ungdomsboliger og ældreboliger.

Budgetlægningen i indeværende budget er foretaget på grundlag af den befolkningsudvikling, der fremgår af tabel 6.1 nedenfor. Befolkningsprognosen er blandt andet anvendt til at fremskrive udgiftsudviklingen på de serviceområder, hvor byrådet har vedtaget budgetmodeller, der sammenkæder udviklingen i befolkningen og ressourceanvendelsen. Det gælder f.eks. på skoleområdet, børnepasningsområdet og ældreområdet. Derudover anvendes befolkningsprognosen ved budgetlægningen af de generelle tilskud fra staten.

Tabel 6.1. Uddrag af befolkningsprognosen for Aarhus Kommune for 2014 – 2019

Pr. 1. juli	2014	2015	2016	2017	2018	2019
0-4 år	18.524	18.647	18.846	19.101	19.558	20.112
5-9 år	16.659	16.808	16.997	17.089	17.148	17.064
10-14 år	16.281	16.341	16.220	16.342	16.499	16.564
15-19 år	18.038	17.752	17.693	17.589	17.412	17.445
20-24 år	40.168	41.158	41.351	40.749	39.507	38.875
25-29 år	34.280	35.870	37.748	39.873	42.179	43.381
30-34 år	22.782	22.875	23.195	23.499	24.188	25.101
35-39 år	19.583	19.413	19.339	19.765	19.775	19.699
40-44 år	19.547	19.702	19.619	19.051	18.877	18.856
45-49 år	19.765	19.478	19.185	19.133	19.153	19.195
50-54 år	18.797	19.087	19.355	19.600	19.466	19.359
55-59 år	17.576	17.669	17.808	17.921	17.987	18.147
60-64 år	16.427	16.486	16.646	16.768	16.783	16.810
65-69 år	15.515	15.467	15.255	15.025	15.286	15.387
70-74 år	11.033	11.874	12.818	13.620	14.016	14.118
75-79 år	7.927	8.214	8.385	8.651	8.970	9.594
80-84 år	5.165	5.244	5.444	5.699	5.984	6.249
85-89 år	3.340	3.362	3.388	3.388	3.442	3.464
90-94 år	1.640	1.643	1.656	1.693	1.704	1.708
95 år +	430	490	534	568	596	618
I alt	323.477	327.580	331.482	335.124	338.530	341.746

6.2. Løn- og prisniveau

Ved budgetlægningen budgetteres der som hovedregel i faste priser i 2016-prisniveau. Skatter, generelle tilskud, låntagning, renter m.v. budgetteres imidlertid i løbende priser. Sådanne finansielle udgifter og indtægter er samlet under én sektor - 0.98 renter og finansiering.

I budgetmaterialets hovedoversigt og sammendrag er de ordinære drifts- og anlægskonti budgetteret i faste priser. For at muliggøre en sammenligning mellem udviklingen i drifts- og anlægsudgifterne og de finansielle konti er der foretaget en pris- og lønfremskrivning for drifts- og anlægsudgifterne til løbende priser. Fremskrivningen sker via en samlet pris- og lønfremskrivning af alle drifts- og anlægsudgifterne, som fremgår i én enkelt særskilt linje i både hovedoversigten og sammendraget.

Løn- og prisniveauet i budget 2016

Som udgangspunkt for budgetlægningen for 2016 er der anvendt KL's skøn fra juni 2015 over pris- og lønstigninger. Følgende fremskrivningsprocenter er anvendt.

Den anvendte løn- og prisfremskrivning er 1,8 %, prisfremskrivningen er 1,7 %, mens den gennemsnitlige lønstigning på institutionernes konti fra budget 2015 til budget 2016 er beregnet til 1,13 %.

På de decentraliserede områder er der i forbindelse med rammeopgørelserne som udgangspunkt anvendt følgende pris- og lønregulering af primorammer fra 2015- til 2016-niveau:

Løn.....	1,13 %
Øvrige serviceudgifter.....	1,70 %
Anlæg.....	1,70 %

Tjenestemandspensioner er i budgettet fremskrevet med 1,79 %, mens der for overførsler er anvendt en fremskrivning på 1,4 %, som er lig med satsreguleringsprocenten.

Det skal bemærkes, at byrådet har besluttet, at udgifter til varer og tjenesteydelser ikke prisfremskrives frem til 2023.

Løn- og prisniveau i overslagsårene 2017-2019

For drifts- og anlægskonti er der i 2017-2019 som nævnt anvendt 2016-prisniveau.

I hovedoversigten og sammendraget omregnes de samlede drifts- og anlægsudgifter til løbende priser. I den forbindelse fremskrives driftsudgifterne med en fremskrivningsfaktor på 2,1 % til 2017-priser, 2,0 % til 2018-priser og 2,0 % til 2019-priser svarende til KL's skøn fra juni 2015, mens anlægsudgifterne fremskrives med en fremskrivningsfaktor på 1,6 % til 2017-priser, 1,6 % til 2018-priser og 1,6 % til 2019-priser.

6.3. Takster

De kommunale takster vedtages af Byrådet. Taksterne er i budgetinstruktionen generelt forudsat reguleret med 1,8 % svarende til KL's skøn fra marts 2015. Samtlige takster fremgår af takstoversigten i budgetmaterialet.

6.4. Intern rente

Der er i budgettet anvendt en lang intern rente på 2 pct. og en kort intern rente på 0 pct.

Den lange rente anvendes f.eks. ved vurdering af investeringsprojekters rentabilitet. Forsyningsvirksomhedernes gæld til kommunen forrentes med den faktiske rente for de optagne lån.

Realrenten ved beregning af budget- og rammereduktioner i forbindelse med driftsfinansierede anlægsinvesteringer er fastsat til 3 pct.

I forbindelse med opgørelserne af de decentraliserede områders (ekskl. forsyningsvirksomheders) mellemværende med kommunekassen anvendes samme principper som ved fremrykning af et anlægsprojekt, jf. de generelle styringsprincipper. Det vil sige, at opsparing ikke forrentes, mens renten for lån er den til enhver tid gældende interne realrente. Det er ligeledes realrenten, der anvendes ved fremrykning.

6.5. Skatteforudsætninger

De samlede skatteindtægter i budgettet for 2016 forventes at udgøre ca. 15 mia. kr., og forventes at stige til ca. 17,1 mia. kr. i 2019.

Størstedelen af skatteindtægterne (omkring 86 %) kommer fra indkomstskat, ca. 10 % fra grundskyld, ca. 2 % fra dækningsafgift og ca. 2 % fra selskabsskat. Dertil kommer mindre beløb fra dødsboskat og forskerskat. Alle skatteområder beskrives nærmere i budgetbemærkningerne til hovedkonto 7 (renter, tilskud, udligning, skatter mv.)

Indkomstskat

Væksten i udskrivningsgrundlaget i Aarhus fra 2012 til 2013 er opgjort til 3,7 %, hvilket er 0,8 procentpoint over væksten på landsplan.

Væksten fra 2013 til 2014 i Aarhus er ud fra de foreløbige opgørelser budgetteret til at ligge på 3,0 %. Da der i KL's skatte- og tilskudsmodel er indarbejdet et skøn for landsplan på 2,1 %, budgetteres derfor med en mervækst på 0,9 procentpoint i Aarhus i 2014. Mervæksten i udskrivningsgrundlaget i Aarhus i 2014 skyldes hovedsagligt af en højere gennemsnitlige indkomst hos skatteydere, der er omfattet af virksomhedsskatteordningen, men også en lidt større befolkningstilvækst end på landsplan.

Generelt er KL's skøn for 2014 nedjusteret i forhold til forudsætningerne i Budget 2015-2018. Ifølge KL er baggrunden blandt andet en lavere gennemsnitlig indkomst for skatteydere, der omfattet af virksomhedsskatteordningen på landsplan, og at skønnet for beskæftigelsesfradrag og beregningsfradrag er hævet. Så selvom Aarhus i 2014 forventes at opleve en mervækst i

forhold til landsplan, så vil det absolutte udskrivningsgrundlag for 2014 være lavere end forudsat i Budget 2015-2018 – og udgangspunktet for de efterfølgende år dermed også.

I 2015-2019 forventes også større befolkningsvækst i Aarhus end på landsplan. På denne baggrund tillægges Aarhus 0,6 procentpoint i 2015-2019 i forhold til KL's skøn for landsplan.

Af tabel 6.2 fremgår for perioden 2014 til 2019, hvad der er budgetteret med hhv. på udskrivningsgrundlag, vækstprocenter, skatteprocenter og dertilhørende forskudsbeløb af indkomstskatteprovenu:

Tabel 6.2. Det budgetterede udskrivningsgrundlag, den forudsatte vækst i udskrivningsgrundlaget samt den forudsatte skatteprocent

	B 2014	B 2015*	B 2016*	BO 2017	BO 2018	BO 2019
<i>mio. kr., løbende priser</i>						
Udskrivningsgrundlag	49.710	51.215	53.009	56.022	57.926	59.953
Budgetteret vækst i udskrivningsgrundlaget ift. foregående år	3,0 %	3,5 %	5,0 %	3,7 %	3,4 %	3,5 %
Vedttaget / forudsat skatteprocent	24,4 %	24,4 %	24,4 %	24,4 %	24,4 %	24,4 %
Skatteprovenu	12.129	12.497	12.934	13.669	14.134	14.629
* Udskrivningsgrundlaget i 2015 og 2016 er det statsgaranterede udskrivningsgrundlag, mens vækstprocenten i alle år er den procent, der anvendes ifm. budgetteringen af udskrivningsgrundlaget i overslagsårene.						

Selvbudgettering eller statsgaranti

Staten har fra 1996 givet kommunerne mulighed for at modtage en garanti for væksten i udskrivningsgrundlaget. Den enkelte kommune skal beslutte, om man vil tage imod garantien, eller om man vil anvende selvbudgettering af udskrivningsgrundlaget. Statsgarantien indebærer, at en eventuel merstigning i de selvangivne indkomster tilfalder staten og ikke den pågældende kommune. Omvendt er risikoen ved at vælge selvbudgettering, at en eventuel lavere vækst end garanteret af staten skal finansieres af den kommune, der har valgt selvbudgettering. Valget mellem statsgaranti og selvbudgettering omfatter både væksten i udskrivningsgrundlaget og generelle tilskud.

I forbindelse med den endelige vedtagelse af budget 2016-2019 har byrådet valgt statsgaranti for 2016

Der budgetteres i alle år med en udskrivningsprocent på 24,4 %.

Grundskyld og dækningsafgift

Normalt vurderes almindelige ejendomme 1. okt. i ulige år, mens erhvervsejendomme og offentlige ejendomme normalt vurderes 1. okt. i lige år.

På baggrund af Rigsrevisionens rapport om den offentlige ejendomsvurdering fra august 2013, blev der ikke gennemføres almindelige vurderinger i 2013 og 2014, men kun de såkaldte omvurderinger, hvor nye og ændrede ejendomme/grunde bliver vurderet. Folketinget vedtog i december 2014 en ændring af vurderingsloven, således at brugen af et nyt ejendomsvurderingssystem er udskudt til 2017 (ejerboliger) og 2018 (andre ejendomme).

Loven indebærer, at 2011-vurderingen videreføres i 2 år til 2017, og 2012-vurderingen videreføres i yderligere 3 år til 2018.

For almindelige ejendomme videreføres 2011-vurderingen fratrukket 2,5 % til 2017, mens 2012-vurderingen for offentlige ejendomme og erhvervsejendomme videreføres til 2018 uden korrektioner.

Da de næste almindelige vurderinger først vil finde sted i hhv. 2017 og 2018 med virkning fra hhv. 2018 og 2019, vil der i den mellemliggende periode ikke komme værdistigninger fra de enkelte ejendomme/grunde, men alene fra nye eller ændrede ejendomme/grunde. Dog vil den grundskyldspligtige grundværdi stige med den såkaldte reguleringsprocent for alle de grundejere, som betaler ud fra loftsværdien og ikke ud fra den faktiske grundværdi. I Aarhus er det over 90 % af grundejerne. Finansministeriet har for 2016 fastsat reguleringsprocenten til 6,6 %.

Ud fra de samlede grundværdier, der er registreret på nuværende tidspunkt, samt en erfaringsmæssig nedregulering af grundværdierne som følge af klager over vurderingerne, skønnes væksten fra 2015 til 2016 at blive 6,4 % for almindelige ejendomme og 5,1 % for ejendomme på produktionsjord i forhold til Budget 2015. I overslagsårene tages der udgangspunkt i KL's skøn over væksten i grundværdierne på 6,1 % i 2017, 5,8 % i 2018 og 5,9 % i 2019.

Grundskyldsprovenuet er budgetteret ud fra en grundskyldspromille på 24,58 ‰, for øvrige ejendomme, mens grundskyldsprovenuet fra ejendomme på produktionsjord er budgetteret ud fra en grundskyldspromille på 7,2 ‰.

I forhold til de dækningsafgiftspligtige forskels- og grundværdier skønnes der under hensynstagen til nedregulering som følge af klager en vækst fra 2015 til 2016 på 2,6 % for erhvervsejendommers forskelsværdier, 6,8 % for offentlige ejendommers forskelsværdier, 0,2 % for offentlige grundværdier og 0,5 % for statslige grundværdier i forhold til budget 2015.

I overslagsårene forudsættes det, at de dækningsafgiftspligtige forskels- og grundværdier først vil stige i 2019 jf. overstående omkring aflyste vurderinger. I 2019 følger fremskrivningen af værdierne den almindelige prisudvikling, dog under hensynstagen til, at vurderingen er udskudt, hvorfor fremskrivningen i 2019 sker med tredobbelttakst.

Der budgetteres i budgetperioden med en uændret dækningsafgift på 5,75 ‰ for erhvervsejendomme, mens dækningsafgiften af offentlige ejendommers forskelsværdier er fastsat til lovens maksimum på 8,75 ‰. Dækningsafgiften af offentlige ejendommers grundværdier og statens ejendommers grundværdier er lovmæssigt fastlagt til halvdelen af grundskyldspromillen, altså 12,29 ‰.

Selskabsskat

I 2016 afregnes for indkomståret 2013. Aarhus Kommune modtager 5,1 % af de samlede kommunale selskabsskatter på landsplan, hvilket er lidt lavere end forventet i B2015.

I overslagsårene budgetteres med en andel på 5,4-5,5 % af KL's skøn for de samlede kommunale selskabsskatter svarende til Aarhus Kommunes gennemsnitlige andel for de 5 indkomstår 2010-2015. 2014 er ikke medtaget i gennemsnitsberegningen, da beløbet for dette år var ekstraordinært højt.

6.6. Momsrefusionsordningen

De drifts- og anlægsudgifter, der fremgår af de forskellige oversigter er angivet som nettobeløb uden moms. Baggrunden herfor er, at de kommunale institutioner kan fradrage den moms, der betales ved køb af eksterne ydelser via momsrefusionsordningen.

Momsrefusionsordningen indeholder derudover bestemmelser om, at der på særlige områder - hvor opgaver udføres af selvejende institutioner frem for kommunale enheder - kan anmeldes en vis procentdel af udgifterne til refusion via momsudligningsordningen. Procentandelen fremgår af bilag 9 i budgetinstruktionen.

7. Bevillingsreglerne

I henhold til Lov om kommunernes styrelse, § 40, stk. 2, er bevillingsmyndigheden hos byrådet. Foranstaltninger, der vil medføre indtægter eller udgifter, som ikke er bevilget i forbindelse med vedtagelsen af årsbudgettet, må ikke iværksættes, før byrådet har meddelt den fornødne bevilling. Dog kan foranstaltninger, der er påbudt ved lov eller anden bindende retsfor- skrift, om fornødent iværksættes uden Byrådets forudgående bevilling, men bevilling må da indhentes snarest muligt.

Byrådet har endvidere mulighed for at bemyndige Magistraten til at meddele tillægsbevillinger inden for hovedkonto 0-6 i tilfælde, hvor beløb fra en drifts- eller anlægsbevilling ønskes over- ført til en anden drifts- eller anlægsbevilling.

Magistraten har i henhold til vedtægt for styrelsen af de kommunale anliggender i Aarhus Kommune § 7, stk. 2 og 3 over for Byrådet ansvaret for, at ethvert udgifts- eller indtægtsbeløb har hjemmel i årsbudgettet eller anden gyldig beslutning.

Det påhviler herefter de enkelte magistratsafdelinger/institutioner at administrere i nøje over- ensstemmelse med årsbudgettets forudsætninger og inden for dets rammer.

Driftsbevillinger og styringsprincipper

Driftsbevillinger er ét-årige og afgives i forbindelse med budgetvedtagelsen i oktober gældende for det følgende budgetår. Driftsbevillinger må ikke overskrides, forinden der er indhentet en tillægsbevilling. Tillægsbevillinger til driftsbevillinger kan ifølge Indenrigsministeriets konte- ringsregler senest gives den 31. december i regnskabsåret.

Forventet regnskab efter 3. kvartal danner grundlag for byrådsindstillinger om tillægsbevillin- ger som følge af forventede afvigelser fra det ajourførte budget på magistratsafdelingernes driftsområder.

Der skal søges tillægsbevilling til budgettet i forbindelse med ændringer i be- hov/efterspørgsel efter kommunale serviceydelser, som har konsekvenser i forhold til budgetmål og budgettets materielle forudsætninger, bevillingsmæssige conse- kvenser som medfører mer- eller mindreudgifter/-indtægter samt bevillings- og rammemæssige konsekvenser i relation til budgetmodeller m.v.

Afdelingerne kan ikke inden for bevillingen indlede nye aktiviteter uden byrådets godkendelse. Magistratsafdelingerne er således bundet til målene og de materielle forudsætninger i budget- tet, dvs. de formål og dispositioner, der har ligget til grund for dets vedtagelse af byrådet.

Decentraliseringen har imidlertid medført, at bevillingsstyringen generelt er hævet til sektorni- veau, jf. afsnittet om bevillingsniveau.

Byrådet har besluttet at opdele driftsudgifter i henholdsvis decentraliserede og ikke- decentraliserede områder.

Hovedregelen er økonomisk decentralisering, men der er også områder i driftsbudgettet, som ikke kan styres på denne måde.

Næsten alle udgifter har et element af "styrbarhed", men der er områder, hvor økonomisk decentralisering ikke er hensigtsmæssig. Her er det i højere grad et fælles ansvar at sikre budgetoverholdelsen, og der kan ikke altid opnås fuldstændig budgetoverholdelse, typisk fordi der er tale om lovbundne ydelser.

Områder, som er ikke-decentraliserede skal være kendetegnet ved *alle* følgende forhold:

- Udgifterne må ikke kunne styres, så budgetoverholdelse kan sikres gennem kommunale beslutninger,
- Området skal kunne adskilles klart fra andre områder, så det undgås at en udgift på et ikke decentraliseret område kan erstatte en udgift på et decentraliseret område
- Området skal have en vis tyngde i forhold til den decentraliserede sektor, som det naturligt kunne høre til
- Området skal ikke være præget af stor udgiftsmæssig stabilitet

For de ikke-decentraliserede sektorer udarbejdes én gang årligt en budgetkontrol, hvor der skønnes over forventet årsforbrug. Hvis der er udsigt til, at forbruget overstiger budgettet, udarbejdes samtidig en redegørelse for de muligheder, der er for at reducere forbruget. Hvis nødvendigt udarbejdes indstilling om bevillingsændringer.

Budgetkontrollen udarbejdes sammen med halvårsregnskabet, og behandles i Byrådet. Herved sikres, at budgetoverskridelser indenfor det ikke-decentraliserede område, samt handlemuligheder for at undgå eller begrænse dem bliver politisk vurderet.

Tillægsbevillinger af merudgifter på de områder, som af byrådet er defineret som decentraliserede, forudsætter at tilsvarende mindreudgifter/besparelser på et andet decentraliseret område kan anvises, eller at merudgiften ikke overstiger udsvingsgrænserne indenfor den pågældende decentraliseringsordning, jf. afsnittet om økonomisk decentralisering.

Princippet betyder ikke, at Byrådet er afskåret fra at vedtage et budgetløft på decentraliserede områder, men blot at eventuelle budgetløft vedtages som led i en samlet prioritering i forbindelse med budgetvedtagelsen.

Hvad angår de udgifter på de ikke-decentraliserede områder opsamler Borgmesterens Afdeling løbende budgetafvigelse på en reserve.

I tilfælde af samlede merudgifter på de ikke-decentraliserede områder skal eventuelle kompenserende mindreudgifter/besparelser findes inden for det samlede decentraliserede område i kommunen. Dette princip gælder dog ikke på områder omfattet af den såkaldte budgetgaranti, da staten kompenserer kommunerne for udgiftsudviklingen på disse områder.

Opsamlingen af den samlede budgetafvigelse på de ikke-decentraliserede områder uden for statens budgetgaranti sker efter byrådsvedtagelse af indstilling herom fra Borgmesterens Afdeling.

Anlægsbevillinger og rådighedsbeløb

Anlægsbevillinger til anlægsindtægter eller anlægsudgifter kan være ét- eller flerårige og kan afgives på ethvert tidspunkt i regnskabsåret.

Det er imidlertid en forudsætning for anlægsarbejdets igangsætning, at der både foreligger en anlægsbevilling, og at der er afsat de(t) nødvendige rådighedsbeløb til anlægsarbejdets forbundne udgifter og indtægter. Rådighedsbeløbet afsættes som hovedregel i forbindelse med budgetvedtagelsen, mens bevillingen afgives af byrådet ved konkret afsøgning herom.

Rådighedsbeløbet er afsat i budgettet i faste priser, mens anlægsbevillingen afgives i løbende priser. Omregningen mellem faste og løbende priser sker på baggrund af den forventede pris- og lønudvikling, som den fremgår af det senest vedtagne budgets generelle bemærkninger.

Som udgangspunkt afsættes et rådighedsbeløb og afgives en særskilt anlægsbevilling til hvert enkelt anlægsarbejde. Der er dog mulighed for at fravige denne hovedregel og slå flere anlægsarbejder sammen i ét rådighedsbeløb og én anlægsbevilling, såfremt det drejer sig om mindre ensartede projekter.

Flytning af rådighedsbeløb og/eller bevilling fra et anlægsarbejde til et andet skal godkendes af byrådet, medmindre andet er særskilt besluttet.

Overførsel af uforbrugte rådighedsbeløb og anlægsbevillinger i forbindelse med tidsforskydninger af anlægsprojekter sker i forbindelse med forventet regnskab efter 3. kvartal. Ved overførslen p/l-reguleres rådighedsbeløbene og oftest også bevillingen.

Der aflægges særskilte anlægsregnskaber for de enkelte anlægsprojekter i forbindelse med årsregnskabet når mindst en af følgende forhold er opfyldt 1) anlægsprojekter med bruttoudgifter på over 50 mio. kr., 2) anlægsregnskaber for alment boligbyggeri opført efter reglerne i Almenboligloven, 3) anlægsregnskaber, hvor der er stillet krav om et selvstændigt anlægsregnskab, samt 4) anlægsregnskaber, hvor der på den ene eller anden måde er problematiske forhold vedrørende de materielle forudsætninger, økonomi, projektets realisering o.l. I disse tilfælde skal der fremsendes særskilt anlægsregnskab til byrådets godkendelse senest tre måneder efter anlægsarbejdets afslutning.

Som hovedregel finansieres eventuelle merudgifter i forhold til rådighedsbeløbet vedrørende et anlægsprojekt indenfor magistratsafdelingens egen økonomiske ramme, mens eventuelle mindredgifter tilfalder kommunekassen. På områder, hvor flere afsatte rådighedsbeløb samlet har karakter af et "rammerådighedsbeløb", kan overskydende rådighedsbeløb dog overføres til andre anlægsarbejder inden for samme "ramme".

Såfremt finansiering af et anlægsprojekt sker ved fremrykning af rådighedsbeløb, belastes kommunekassen likviditetsmæssigt på et tidligere tidspunkt end oprindeligt budgetteret. Der skal derfor anvises finansiering til dækning af kommunens mer-renteudgifter. Kompensationen udgør til den enhver tid gældende interne realrente.

En anlægsbevilling kan afgives som en KB-bevilling (Kapital Bevilling). Dette betyder, at anlægsbevillingen er givet i forbindelse med årsbudgettets vedtagelse. En KB-bevilling gælder kun for det pågældende regnskabsår, og regnskab aflægges som et almindeligt anlægsregnskab i forbindelse med den samlede regnskabsaflæggelse.

Beløb på en KB-bevilling kan ikke uden byrådets godkendelse overføres til andre konti. Der er mulighed for overførsel af uforbrugte midler på KB-bevillinger fra ét år til et andet.

KB-bevillinger anvendes typisk i forbindelse med tilbagevendende anlægsarbejder, som har karakter af vedligeholdelse af eksisterende anlæg, så som mindre vejarbejder, modernisering og genopretning af daginstitutioner, skoler mv.

Leje og leasing

Indgåelse af leje og leasingaftaler opfattes som lån, når disse erstatter en kommunal anlægsudgift. Anlægsudgifter i forbindelse med kontraktlige forpligtelser vedrørende leasing/leje, skal derfor være indeholdt i budgettet eller på anden vis være godkendt af byrådet. Dette gælder for både decentraliserede områder og områder uden decentralisering.

Økonomisk decentralisering

Byrådet har vedtaget en økonomisk decentralisering - helt eller delvist - på hovedparten af de kommunale driftsområder. Det betyder, at bevillingsniveauet generelt er hævet til sektorniveau, og at magistratafdelingerne kan disponere herunder, jf. afsnittet om bevillingsniveau.

Den økonomiske decentralisering giver forvaltningerne og institutionerne nogle frihedsgrader. Disse frihedsgrader er konkret fastlagt af byrådet for de enkelte ordninger ved byrådsvedtagelse af indstillinger om indførelse af decentraliseringsordninger.

Det fremgår af bevillingsoversigten, hvilke sektorer der er decentraliseret og hvilke sektorer, der ikke er decentraliseret.

For sektorer, hvor decentraliseringen kun omfatter dele af sektoren, kan det også aflæses i bevillingsoversigten, hvilke områder der er decentraliseret. I bevillingsoversigten vil en delvist decentraliseret sektor i givet fald være opdelt i minimum to undersektorer - én der er decentraliseret og én der ikke er decentraliseret.

Decentraliseringen har betydet, at byrådet er gået over til nettobudgettering, hvilket betyder, at byrådet alene tager bevillingsmæssig stilling til størrelsen af nettoudgifterne, dvs. udgifter fratrukket indtægter. Dette giver den decentraliserede enhed mulighed for at anvende eventuelle merindtægter inden for fastsatte retningslinjer uden at skulle i Byrådet.

Desuden indebærer decentraliseringen retten til (inden for fastsatte grænser) at overføre uforbrugte midler til det/de følgende år - og ligeledes en låneadgang mellem årene. Rent regnskabsteknisk sker overførslen af et års driftsresultat via tillægsbevillinger.

De enkelte decentraliseringsordninger giver normalt ret til at overføre underskud/overskud på 10 pct. af nettorammen mellem årene, og det akkumulerede underskud/overskud må maksimalt udgøre 20 pct. af nettorammen.

Overførselsadgangen giver de decentraliserede enheder mulighed for at spare op til større investeringer og dermed bedre ressourceudnyttelse end ved den tidligere bevillingsstyring, hvor bevillingen bortfaldt, hvis den ikke var brugt inden årets udgang.

Endelig medfører decentraliseringen adgangen til at foretage overførsler mellem løn og øvrig drift.

Med de nævnte frihedsgrader påhviler det fortsat den enkelte afdeling at sikre overholdelsen af budgettet samt at fremsende indstilling til Byrådet om eventuelle afvigelser.

Bevillingsniveau (drift)

Decentraliseringen betyder, at bevillingsniveauet generelt ligger på sektorniveau, hvilket giver forvaltningerne en vis grad af frihed inden for sektorniveauet.

Decentraliseringen indebærer, at magistratsafdelingerne har mulighed for - uden byrådsgodkendelse - at flytte beløb mellem underkonti inden for den decentraliserede sektor (omplaceringer), og at det kun er afvigelser på bevillingsniveauet, der skal forklares overfor byrådet.

Betingelsen er, at de omplacerede beløb anvendes til gennemførelse af allerede godkendte aktiviteter, at der ikke sker væsentlige ændringer af budgettets materielle forudsætninger, således som disse er udtrykt i budgetbemærkningerne, samt at udgifts- og indtægtssummen på bevillingsniveauet overholdes.

Fastlæggelsen af bevillingsniveauet betyder endvidere, at der ikke kan flyttes beløb fra en sektor til en anden sektor uden byrådsgodkendelse. Dette gælder, hvad enten sektoren er defineret som decentraliseret eller ikke-decentraliseret.

Lønsumsstyring

Lønsumsstyring indebærer, at der styres efter en decentral lønsum for den enkelte enhed.

Lønsumsstyring på de decentraliserede områder betyder, at de enkelte områder ikke nødvendigvis anvender det samme beløb til lønninger fra år til år. Dels kan der i nogle år være en 'dyrere' sammensætning af personalet end i andre år - og omvendt, og dels har de decentrale områder som nævnt i afsnittet om økonomisk decentralisering ret til at overføre mellem løn og øvrig drift.

Det betyder konkret, at et område eksempelvis kan vælge at bruge flere penge på anskaffelser og færre på løn eller omvendt at ansætte flere medarbejdere mod til gengæld at begrænse udgifterne på et andet område.